

PRZEMIERZŁY (68) *part praet act*

Wymowa: przemier-zły.

-rz- (66), -rż- (1), -rż- (1).

Oba e jasne.

comp przemierzl(e)jszy (1).

sg m N przemierzły (13). ◇ *G* przemierzł(e)go (2). ◇ *A* przemierzł(e)go (2), przemierzły (1). ◇ *I* przemierzłym (1). ◇ *V* przemierzły (1). ◇ *fN* przemierzł(10). ◇ *G* przemierzł(e)j (1). ◇ *A* przemierzł(2). ◇ *I* przemierzł(4). ◇ *n N* przemierzł(e) (2). ◇ *G* przemierzł(e)go, przemierzlejsz(e)go (3). ◇ *D* przemierzł(e)mu (1). ◇ *A* przemierzł(1). ◇ *I* przemierzłym (3). ◇ *pl N m pers* przemierzli (5). *subst* przemierzł(e) (6). ◇ *G* przemierzłych (3). ◇ *D* przemierzłym (1). ◇ *A subst* przemierzł(e) (3). ◇ *I m* przemierzł(e)mi (1) *RejPosWiecz*², przemierzłymi (1) *CzechRozm*. ◇ *L* przemierzłych (1).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde także XVII w. s.v. przemierznać.

Wzbudzający odrazę, wstręt, niechęć; odibilis PolAnt, Vulg, Cn; odiosus Modrz, Cn; abominandus Calep, Cn; detestatus PolAnt; odio dignus Modrz; acerbus, invisus Calag; detestatione dignus Calep; aversabilis, detestabilis, execrabilis, execrandus, exsecratus, foedus, obscenus Cn (68) : Vnwerd. Wzgárdzony. Przemierzły. Invisus. Acerbus. Calag 539b; Calep 7a.

a. *Wywołujący potępienie, zwłaszcza moralne (59) : Ale ci ktorzy tho mówią wfty fkázonemi/ Są przemierzli ze wftykami náukámi fwemi LubPs Dv; Ktory się prędko rozgniewa/ dopuźcza się fzaleńtwa/ á człowiek wielkich myśli ieft przemierzły [odio habetur]. BibRadz Prov 14/17, Mich 6/10; iáko przemierzła rzecz ieft/ wydwarzanie/ á ná drugą ftronę/ iáko fzczyrość [...] ma grácią. GórnDworz G; Niechay się nád nikogo nie przekláda: niechay się nie vbiega do wyfźszego mieyfczá: [...] niechay mu nie ledá co wádzi: iáko fą niektorzy ták przemierzli/ czo niechcą iedno wftythko po fwemu GórnDworz M3, E8v, N2, Y5; Ano nie máfz ná fwiecie nic przemierzleyfzego/ Iedno kto dobrodzieyftwa niewdzięczeń czyiego. HistLan F3v; Bo y z onych drugich przemierzłych obyczáiw możefz się fám w fobie pócihu náfmiać RejZwierc 73, 17, 76, 147, 239; Przeto też Ezáiafz/ widząc Krolá przemierzłego/ y Bogu odpornego/ obrociwfzy się od Krolá [...] ták mówi [...] CzechRozm 131v; Lecz y niewola y wolność zbytnia przemierzła ieft ModrzBaz 72, 116v; Przemierzły chłopie/ myśląc o tym złościę/ Leżyfz w fráfunku/ by świniá we błócie. PudlFr 10; GrabowSet B, Kv; VotSzl E2v; CiekPotr 28; A ia się też dam winien zá to Bogu memu/ Zem się poddał pijáńftwu temu przemierzłemu. CzahTr L; GosłCast 39; KlonWor 57.*

przemierzły u kogo [= komu] (7): Przemierzła ieft pychá ták v Bogá iáko y v ludzi BibRadz Eccli 10/7; Iż káždy wymyśl człowieczy/ opocz woley á náuki iego fwiętey/ nigdy się themu Pánu podobáć nie miał: y owfzem záwždy miał być przemierzły v niego. RejPos 186v, 181, 227v; BudBib Eccli 10/7. Cf »grzech przemierzły«.

przemierzły komu (4): iáko to [skłonność do bójek] fą rzeczy y wftydliwe/ y brzydliwe/ y ludziom nie mogą być iedno iż bárzo przemierzł(1) á zwáfzczá pocźciwym. RejZwierc 16v; CzechEp 31; NiemObr 11; [Abowiem powiedz mi/ komu nie ieft przemierzły człowiek fałzywy/ lekki plotká/ przewrotny/ przący tego co raz rzeczé WerReguła 117 (Linde s.v. przemierznać; błędna lokalizacja), 89]. Cf »grzech przemierzły«.

przemierzły czym (1): Iełt inży co milcząc okázuię fię mądrym/ á drugi iełt ktory wftáwiczná wielmożnością bywa przemierzłym. *BudBib Eccli* 20/5.

przemierzły przed kim [= *komu*] (4): y wżytki ine złe á márne ípráwy człowieczeństwá náłzego/ ktore nas ofkarżáią do Páná náłzego/ á fą przemierzłe przed oblicznością iego. *RejPos* 229, 54, 199, 200v.

W połączeniach szeregowych (6): *BibRadz* II 138c marg; *SarnUzn* H5v; Bo o tych tedy thák mowi Páweł s. Wżyfcy ci ktorzy wyznawáią Bogá wfty/ ále fię go przá vczynkami/ ktorzy fą obrzydłemi/ przemierzłemi/ á nie godni ku żadney dobrej ípráwie. *RejPosWiecz*² 92; Widamy tego dofcy/ gdy ludzie tákowá wádá zaráżeni/ popiíuią fię iáwnie z tą przemierzłą/ nádętą/ á Rzeczypołpolitey wielce źzkodliwą nierównością/ czyniąc fię nád drugie ludzi zwierzchnieyfzemi ábo zacnieyfzemi *ModrzBaz* 19; *WujNT Rom* 1/30, *Tit* 3/3.

W przeciwstawieniu: »miły ... przemierzły« (1): Abowiem ácz przed tym Ieruzalem miáłto zwano miłym miáłtem Pánńkim/ y to byłą prawdá [...] ále gdy iuż było odtápiło od niego/ iuż nie było miłym miáłtem iego/ ále owłzem przemierzłym *RejAp* 170.

Wyrażenia: »grzech (jest) przemierzły« [*w tym: u kogo* (2), *komu* (1)] [*szyk 3:1*] (4): Grzech báłwochwáłftwá iełt przemierzły świętym. *LubPs* D3 marg; *RejAp* 180; *RejPos* 200; *RejZwierc* 69.

»przemierzłe wszeteczności« (1): A odmyátowałem ye [*przeciwników*] precz od fwey obliczności/ Widząc zázwdy ich przemyerzłe ony wfłeteczności. *LubPs* E2.

Szeregi: »marny a przemierzły« (2): A thák dla tego márnegó á przemierzłegó grzechu Pan zázwdy y niebo y zyemię woiować raczył *RejPos* 200; *PowodPr* 77.

»nienawisny i przemierzły« (1): Szczebietliwość wnich niechay hámuia/ z ktorey roście wielomowność zbytnia/ y płochość ięzyká/ w káżdym wieku nienawifna y przemierzła [*in omni aetate odiosa*] *ModrzBaz* 10v.

»obrzydły (a. brzydki) a (i) przemierzły« [*szyk 2:1*] (3): *RejZwierc* 24; iákofz też czynili cudá Czárownicy Fáráonowi [...] / á wżdy wedle bogá nád inże ludzie/ zacnieyfzymi nie byli. Owłzem obrzydleyfzymi y więcey przemierzłymi. *CzechRozm* 104; *CiekPotr* 53. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»przykry a przemierzły« (1): áby oni niebożáthká vznawfzy á obaczywfzy íprofnóść grzechu thego [...] przełthrzegáli fię ná potym tego/ co iełt przykregó á przemierzłegó przed Máyełtatem świętym iego *RejPos* 200v.

»sprosny a przemierzły« [*szyk 3:1*] (4): *RejPos* 54 213; Bo páthrzay więcz ná owego íprofnegó á przemierzłegó chłopá/ co fię więć owo fłowki niewiełciemi pieści/ więcz fię tu vmizga chociay mu nie trzebá *RejZwierc* 83v, 69. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»szkodliwy, przemierzły« (1): ktore to namiętności fą zázwdy źzkodliwe/ przemierzłe/ á zá niemi ofławá/ lekkość/ y hánbá/ wte tropy chodzi *GórńDworz* Ee7. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

W przen (3) : A tákże tho iełt owoc zły/ brzydki/ y przemierzły. *SarnUzn* H5v; A wżdy on [*człowiek*] [...] dał fię zwieść temu złemu á okrutnemu Hetmánowi fwemu [*tj. czartowi*]/ thák iż czyni z niego z oney wdzięczney pńzenice przemierzły á íprofný kákol przed oczymá Páná iego. *RejPos*

54; á wżákofz/ gdy fie człowiek vznác á obáczyć nie chce/ muśi fie ná wirzch wyłóżyć on íprofný á przemierzły wrzod iego *RejPos* 213.

a. *W funkcji rzeczownika (1) :*

W połączeniu szeregowym (1): A boiázliwym y niewiernym/ y przemierzłym/ y mężoboycom/ y porubnikom/ y czarownikom [...] czątká będzie w Ieżierze gorájącym ogniem y śiárką *CzechRozm* 7v.

b. *Wzbudzający odrazę fizyczną (3) :* Boże nieday v ciebie bywác ná bieśiedzie Każeśz mi pić przezdzięki twé przemierzłé piwo *KochPieś* 20; [Pod namiotkiem każę ia vtkác okná wżędzie/ Ze was budzić przemierzłé mużyśko nie będzie. *ZbylPRozm* Ev].

W połączeniu szeregowym (1): A iż iest w káżdym morzu [woda] plugáwá á fłona/ Gęfta/ przykra/ przemierzła/ iáko głan zyelona. *RejWiz* 146.

Szereg: »nieczysty i przemierzły« (1): y sftála fię [*Babilonia*] [...] ftrażá wżego ducha nieczyftego/ y ftrażá wżelkiego ptáltwá nieczyftego y przemierzłego [*immundae et odibilis*] *WujNT Apoc* 18/2.

c. *Którego się nie lubi, nieprzyjemny, dokuczliwy (4) :* Aboć dyabeł wziác nie chce dziádá przemierzłego. *HistLan* B4; BYłaby rzecz przemierzła wżyftek wykład Státutu prouinciieý Gnieźnieńkiéy tu wpiśowác. *SarnStat* 216; Bo w naywiętfzych przygodách y niebefpieczeńftwách nálfzych/ iáko zaślepieni Sodomczykowie/ rękómá nie czyniemi nic/ áni rzeczám fłutecznie zábiegamy/ tylko ręce á íprawy náłze ná głowách fię báwią/ to iest ná niepotrzebnych á iuż práwie przemierzłych ziązdách/ difkurfách/ y rádách *PowodPr* 19.

W połączeniu szeregowym (1): Iáko ieden maiąc y zła/ y przemierzła/ y bárzo żádná żonę/ kiedy go pytano iákoby fie miał/ odpowiedział. [...] *GórnDworz* Q2.

Synonimy: **a.** *brzydki, mierziony, nieczysty, nikczemny, obrzydły, ohydny, omierzły, plugawy, sprośny, wszeteczny, występny, wzgardzony;* **b.** *nieczysty, plugawy, przykry;* **c.** *obrzydliwy, szkaradny, szpetny.*

Cf **PRZEMIERZNAĆ**